

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI O‘QISH DARSLARIDA IJODKORLIKKA YO‘NALTIRISH USULLARI

Qoraqulova Umida Iskandarovna

Angor tumanidagi 9-AFChO‘SM

Annotatsiya. Maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qish darslarida ijodkorligini rivojlantirish usullari ilmiy yondashuvda muhokama qilinadi. O‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish uchun pedagoglar tomonidan qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan bir qancha metodlar taqdim etilgan. Bunga badiiy asarlar orqali qiziqish uyg‘otish, o‘quvchilarga o‘z fikrlarini erkin ifodalash imkoniyatini berish, guruh ishlari va o‘yinlar orqali ijodiy faoliyatni rag‘batlantirish, vizual materiallar yordamida tasavvurlarni rivojlantirish va rol o‘ynash kabi yondashuvlar kiradi.

Kalit so‘z: Boshlang‘ich sinf, o‘qish darsi, ijodkorlik, pedagogik usullar, badiiy asar, guruh ishlari, rol o‘ynash, yozish faoliyati, tasavvur, metafora, analogiya, kross-disciplinar yondashuv, yangi texnologiyalar, ijodiy fikrlash.

O‘qish darslari boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun nafaqat bilimlarni egallash, balki ijodiy tafakkur va nutqni rivojlantirishning muhim bosqichidir. O‘quvchilarning ijodkorlik salohiyatini yuzaga chiqarish, ularga yangi g‘oyalar yaratishga, tasavvurini kengaytirishga yordam berish o‘qish jarayonining asosiy vazifalaridan biridir. Shu bois, boshlang‘ich sinfda o‘qish darslarida ijodkorlikni rivojlantirish uchun turli xil pedagogik usullarni qo‘llash zarur. Ushbu maqolada o‘qish darslarida o‘quvchilarning ijodkorligini shakllantirish usullari muhokama qilinadi.

O‘qish darslarida ijodkorlikni rivojlantirishning birinchi usuli – badiiy asarlarga qiziqish uyg‘otishdir. Badiiy asarlar o‘quvchilarga yangi dunyolarni kashf qilish, rang-barang tasavvurlarni o‘rganish imkonini beradi. Pedagog o‘quvchilarga asarlarni o‘qib berish orqali ularning xayol va tasavvurini rivojlantirishi mumkin. Misol uchun, ertak

yoki hikoyaning voqealarini o'quvchilarga tushuntirishda, ularga so'rovlar berib, voqealar qanday davom etishi mumkinligini taxmin qilishni taklif etish orqali ijodiy fikrlashni rag'batlantirish mumkin.

Ikkinchi muhim usul – o'quvchilarga o'z fikrlarini erkin ifoda etishga imkon berishdir. Bu metod orqali o'quvchilar o'zlarining ijodiy g'oyalarini faol ravishda bayon etadilar. O'qish darslarida o'quvchilarga o'qilgan asar yuzasidan savollar berish, o'z fikrlarini ochiq-oydin ifodalashga rag'batlantirish, ularni turli xarakterlar yoki voqealar haqida hikoyalar yaratishga undash orqali ijodiy tafakkur rivojlanadi. Bu usul o'quvchilarning o'z fikrini ifodalashga, so'z boyligini kengaytirishga yordam beradi.

Uchinchi usul – o'qish va yozish faoliyatlarini integratsiya qilishdir. O'quvchilarga o'qish darslarida o'rganilgan asarlar yuzasidan kichik esse yoki insho yozish topshirig'ini berish, ularning ijodkorligini rivojlantirishda samarali bo'ladi. Yozma ishlar orqali o'quvchilar o'z fikrlarini mantiqiy ravishda bog'lab, tasavvurini amaliyotda ifoda etadilar. Shuningdek, o'quvchilarga o'qilgan asarni davom ettirish yoki boshqacha yakunlash topshirig'ini berish ham ijodiy fikrlashni mustahkamlaydi.

To'rtinchi usul – guruh ishlarini tashkil etishdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun guruh bo'lib ishlash, birgalikda fikr almashish va ijodiy g'oyalarni muhokama qilish juda foydalidir. O'quvchilar bir-birlariga o'z g'oyalarini taklif qilish, fikrlarni rivojlantirish va mustahkamlash jarayonida ijodiy salohiyatlarini namoyon etadilar. Guruh ishlarida o'quvchilar o'zaro hamkorlikda yangi g'oyalar ishlab chiqishadi, bu esa ularning ijodiy tafakkurini oshiradi.

Beshinchi usul – o'quvchilarning xayolini rivojlantirish uchun o'zlashtirish jarayonini o'yinlar bilan boyitishdir. O'yinlar yordamida o'quvchilarni qiziqarli va interfaol tarzda o'qishga jalb qilish, ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda samarali bo'ladi. Misol uchun, hikoya yoki ertakni o'zgartirish, yangi xarakterlar qo'shish yoki boshqa voqealarni yaratish kabi o'yinlar orqali o'quvchilar ijodiy yondashuvni o'rganadilar. Bu usul o'quvchilarning tasavvurini kengaytiradi va ularni o'qishga qiziqtiradi.

Oltinchi usul – vizual materiallardan foydalanishdir. O‘quvchilarning tasavvurlarini rivojlantirishda rasmlar, diagrammalar yoki video materiallardan foydalanish o‘z o‘rniga ega. Vizual materiallar o‘quvchilarga o‘qilgan matnni yanada to‘liq tasavvur qilish imkonini beradi va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, o‘quvchilar o‘qigan asar yoki voqea asosida tasvirlar yaratish orqali o‘z ijodiy qobiliyatlarini namoyon etadilar.

Yettinchi va oxirgi usul – o‘quvchilarga turli mavzularda ijodiy vazifalar berishdir. O‘qish darslarida o‘quvchilarga turli mavzularda tasavvurga asoslangan hikoyalar yaratish, dunyoqarashlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Bu usul orqali o‘quvchilar o‘ziga xos dunyoqarashni shakllantiradilar, shuningdek, o‘z g‘oyalarini to‘g‘ri va ravon ifodalashni o‘rganadilar. Mavzularni tanlashda o‘quvchilarning qiziqishlari va hayot tajribalari inobatga olinishi lozim.

O‘qish darslarida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijodkorligini rivojlantirishga doir boshqa metodlar ham mavjud bo‘lib, ularni qo‘llash orqali o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatini kengaytirish mumkin. Quyida ushbu sohada qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan ba’zi qo‘shimcha usullar keltirilgan.

Birinchi, **narrativ yondashuv** o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini kuchaytirishda juda samarali bo‘lishi mumkin. Bu yondashuvda o‘quvchilarga turli hikoya yoki voqealarni yaratish taklif etiladi. Masalan, o‘quvchilarga biror voqea boshlanishi yoki muayyan bir tasvir berilib, voqeani qanday davom ettirish kerakligi haqida savollar beriladi. O‘quvchilar voqeani qanday davom ettirishi va qanday yakunlashini o‘zlari tasavvur qiladilar. Bu usul, nafaqat ijodkorlikni rivojlantiradi, balki o‘quvchilarda o‘z hikoyalarini yaratish qobiliyatini ham shakllantiradi.

Ikkinchi, **metaforalar va analogiyalar** orqali ijodkorlikni rivojlantirish mumkin. O‘quvchilarga muayyan tushunchalarni tushuntirishda, masalan, tabiat hodisalarini yoki ijtimoiy mavzularni metaforik yoki analogik ravishda taqdim etish, ularning tasavvurlarini kengaytiradi. Metafora va analogiyalar orqali o‘quvchilar o‘rganilayotgan materialni yanada chuqurroq tushunib, uni yangi, ijodiy yondashuvlar

bilan bog‘lashadi. Bu esa o‘quvchilarning tasavvuri va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi.

Uchinchidan, **rol o‘ynash** metodini qo‘llash ham ijodkorlikni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘quvchilarga turli xarakterlar va shaxslar ro‘lini o‘ynash, ularni o‘zgartirilgan voqealarga yoki turli vaziyatlarga moslashtirish orqali ular o‘zining ijodiy yondashuvini shakllantiradi. Masalan, o‘quvchilarni o‘qilgan asarda ishtirok etgan xarakterlarning roli bo‘yicha bir-biriga teskari vaziyatlarni ko‘rsatish yoki voqealarni turli nuqtai nazardan talqin qilishga undash, ularning ijodiy va tahliliy fikrlash qobiliyatini oshiradi.

To‘rtinchidan, **ilhomlantiruvchi manbalarni** joriy qilish orqali o‘quvchilarning ijodiy fikrini qo‘llab-quvvatlash mumkin. O‘quvchilarga turli san‘at asarlari, musiqalar yoki tabiat manzaralarini taqdim etish, ularning tasavvurlarini uyg‘otadi va yangi g‘oyalar yaratishga undaydi. Bunday manbalar orqali o‘quvchilar o‘ziga xos va noyob g‘oyalar yaratishda yangi usullarni o‘rganishadi.

Bundan tashqari, **kross-disciplinar yondashuvni** ham qo‘llash mumkin. Bu metodda, o‘qish darslarida o‘quvchilarni boshqa fanlarga, masalan, san‘at, matematika yoki tarixga aloqador bo‘lgan ijodiy vazifalar bilan tanishtirish o‘quvchilarning fikrlashini kengaytiradi. O‘quvchilarga o‘qigan matnlarni boshqa fanlardagi bilimlar bilan bog‘lashni taklif etish, ularning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi va kengroq dunyoqarashni shakllantiradi. **Kreativ yozish va o‘qish usullarini integratsiya qilish** ham ijodkorlikni rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, o‘quvchilarga o‘qilgan matn asosida o‘zining yangi hikoyasini yozishni taklif qilish yoki biror hikoya asosida “yangi” voqea yaratish, o‘quvchilarga o‘z g‘oyalarini erkin ravishda ifodalashga imkon yaratadi. Bu usulda o‘quvchilar o‘qilgan asarlarni qayta talqin qilib, o‘z ijodiy tafakkurini namoyish etadilar. **Pedagogning o‘quvchilarni qo‘llab-quvvatlash va rag‘batlantirish roli** ham katta ahamiyatga ega. O‘qituvchining har bir o‘quvchining ijodini qadrlashi, ularni erkin ifoda etishga undashi va amalga oshirgan ishlarini maqtashi, o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. O‘quvchilarning har bir kichik yutug‘ini rag‘batlantirish

orqali o'qituvchi ularning ijodiy jarayonlarini qo'llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, **yangi texnologiyalarni qo'llash** ham ijodkorlikni rivojlantirishda samarali bo'lishi mumkin. Mobil ilovalar, interaktiv ta'lim platformalari yoki video darslar yordamida o'quvchilarga o'qish va ijodiy faoliyatlarni turli shakllarda bajarish imkoniyati berilishi, o'quvchilarda innovatsion fikrlashni rivojlantiradi.

Boshlang'ich sinfda o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirishga qaratilgan turli metodlar va usullar mavjud. Ularni o'zaro birlashtirib, tizimli ravishda qo'llash o'quvchilarni ijodiy fikrlashga undaydi va ularda o'ziga xos, original g'oyalar yaratishga yordam beradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qish darslarida ijodkorlikka yo'naltirish uchun pedagoglarning faol yondashuvi va turli xil metodlarning qo'llanilishi muhimdir. Badiiy asarlarga qiziqish, o'z fikrlarini ifodalash, guruh ishlarini tashkil etish va o'yinlar yordamida ijodiy salohiyatni rivojlantirish o'quvchilarning ijodkorligini shakllantirishda samarali vositalardir. Bu jarayonda o'qituvchi o'quvchilarni rag'batlantiruvchi, ijodiy va interfaol muhit yaratishga intilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qarshiyevna U. M. Linguistic Views Of Mahmud Kashgari //Central asian journal of social sciences and history. – 2022. – T. 3.– №. 12. – C. 336-340.
2. Muminova Umida Qarshiyevna . Lexical-Grammatical Characteristics of the Noun in Ancient Turkish Language International Interdisciplinary Research Journal Volume 2 Issue 1, Year 2023 ISSN: 2835-3013. P. 389-394 <https://univerpubl.com/index.php/synergy>
3. Umida Muminova Qarshiyevna. Mahmud Qoshg'ariyning "Devonu lug'otit turk" asarining pedagogika tarixida tutgan o'rni// Tadqiqotlar jahon ilmiy – metodik jurnal. 6-son 2-to'plam, yanvar 2023, 332-335 B
4. Umida Karshievna Muminova. Phytonyms in the work "Mahbub ul-qulub". International scientific and practical conference "Trends of modern science and practice" Ankara, Turkey 2023.P 46-50

5. Sharofova Nilufar Ilhom qizi, Muminova Umida Karshiyevna. Forming Concepts of Grammar and Word Formation in Primary Grades. Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education, 2(4), 164–168. Retrieved from <http://univerpubl.com/index.php/semantic/article/view/1033>
6. Chorshanbiyeva Ra'no, Muminova Umida Karshiyevna, Innovative Approach as a Condition for Improving the Educational Process in a Modern School , Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education: Vol. 2 No. 4 (2023): Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education
7. Davlatmamatovna, H. G. Qarshiyevna, M. U. . (2023). Popular Scientific Texts in Elementary School Textbooks and Methods of their Study. Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education, 2(4), 125–128. Retrieved from <http://univerpubl.com/index.php/semantic/article/view/1006>
8. Muminova U. Important problems of uzbek anonymity in the works of Kasghari //WEB OF SCIENTIST: INTERNATIONAL SCIENTIST RESEARCH JOURNAL ISSN. – C. 2776-0979.
9. Qarshiyevna U. M. Linguistic Views Of Mahmud Kashgari //Central asian journal of social sciences and history. – 2022. – T. 3. – №. 12. – C. 336-340.